

KRISTALO GALIA

...Lentynėlėse rikiuojasi mėgin-tuvėliai. Jų jau dvi dešimtys. Ir kiekviename — vis nauja stilito atmaina.

Milžino jėga slypi šiuose baltu-tėliuose kristalėliuose. Keliolika gramų vienam hektarui — o der-liaus priedas dešimtimis centnerių skaičiuojamas.

Stiliai — tai nauji cheminiai junginiai, kuriuos susintetino Kau-no politechnikos instituto mokslininkai, vadovaujami chemijos mokslų daktaro, profesoriaus Romualdo Baltrušio. Dabar jie jau ža-minami laboratorinėmis sąlygomis.

— Žemės ūkio galimybės derlingumui didinti mūsų dienomis gerokai išsemtos. — pastebi profesorius. — Chemines trąšas jau tenka riboti, ryškesnio efekto neduoda ir gera kondicinė sėkla. O štai mūsų surasti junginiai be jokio žalingo poveikio gamtai ir žmogui gali duoti labai didelį efektą. Tai patvirtino bandymai, atlikti tiek Lietuvoje, tiek kitur.

Profesorius atsiverčia storą knygą, kurioje suregistuoti duomenys apie stilitų poveikį įvairių žemės ūkio kultūrų derlingumui. Cukrinių runkelių sėkla, pamirkyta silpname stilito tirpale, Lietuvos žemės ūkio akademijos bandomajame ūkyje davė papildomą 35—44 centnerių iš hektaro saldžiųjų šaknų derlių. Beveik puse procento padidėjo ir runkelių cukringumas. Visa tai susumavus, kiekvienas hektaras atseikėjo po iš-tisą toną cukraus daugiau. Gerai užsirekomendavo stilitai ir žirnių laukuose. Priedas — 5 centneriai iš hektaro. Kartu su Žemdirbystės mokslinio tyrimo, Botanikos insti-tutų, Vilniaus universiteto, Lietu-vos žemės ūkio akademijos mokslininkais tiriamas stimulatorių poveikis ir kitoms žemės ūkio kul-tūroms — pupelėms, pomidorams, sojai, kukurūzams.

Už augimo reguliatorių sukūri-mą instituto chemikai gavo kelio-liką išradimų teisių, šiais darbais susidomėjo užsienio šalių specia-listai. Dabar profesoriaus vadovau-jama mokslininkų grupė kartu su respublikos biologais pradėjo nau-ją eksperimentų etapą — žymetų-jų atomų pagalba tiriamas stilito poveikio mechanizmas.

K. Vainelis

TEATRO „BULGARIŠKAS“ REPERTUARAS

Penkisimtajį bulgarų rašytojo Penčo Mančevo pasakos „Zuikių mokykla“ spektaklį parodė Kauno valstybinis lėlių teatras. Pastatytas prieš dvidešimt metų, jis ir šiandien nepaseno, mielai lankomas mažųjų žiūrovų. Su šiuo spektakliu teatras lankėsi Venesueloje, Ekvadore, Kosta Rikoje, Kuboje, Panamoje, Bolivijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, jis susilaukė „Sidabrinio delfino“ prizo Varneje vykusiame tarptautiniame bulgarų pjesių festivalyje.

— Bulgarų autorių kūriniai už-ėmė tvirtą vietą mūsų repertuare, — papasakojo teatro meno vado-vas, Lietuvos TSR nusipelnęs me-no veikėjas Stasys Ratkevičius. — Jau daugelį metų vaidiname Ra-

Nutraukiame laikraščio leidimą

Ne vienas Amerikos lietuvių laikraštis, neišilaikydamas iš prenu-meratų ir skaitytojų aukų, likvidavosi. Mūsų laikraštis „Vilnis“, per 70 metų nešęs demokratijos, apšvietos, taikos ir darbo žmonių kovos vėliavą, irgi priėjo tokio likimo. Išseko skaitytojai, išmirė mecenatai, vyriausias redaktorius S. J. Jokubka, sulaukęs 80 metų, sugedus jo akims, toliau dirbti nebegali, kolektyvas taip pat gyvena sutemų dienas. Per pastaruosius kelerius metus kaip nesistengėm rasti kolektyvui jau-nesnio kraujo, bet niekas iš to neišėjo. Norim ar nenorim, su šiuo numeriu laikraščio leidimą turim nutraukti.

Dabar mūsų didžiausias rūpestis, kad nenueitų vėjais laikraščio archyvas, kuriame atspindi laikraščio nuėtas kelias, mecenatų bei rė-mėjų meilė laikraščiu. Reikia surinkti į vietą susirinkimų bei posėdžių protokolus, susirašinėjimus ir visą kitokią medžiagą, susijusią su Ame-rikos pažangių lietuvių judėjimu, visa tai sutvarkyti, padėti į saugią vietą istorikams, kurie rašys laikraščio ir mūsų visuomeninio judėjimo istoriją, kai mūsų gal nebebus.

Apšvietos draugija namą, kuris buvo įprasta vadinti „Vilnies“ namu, kaip žinote, prieš kelerius metus atidavė amerikiečių darbininkiskai spaudai. Visa kita, kas randasi namo viduje: rašomosios mašinėlės, stalai, kėdės, susidėvėjusios mašinos ir kitokie daiktai spaustuvėje yra „Vilnies“. Darysime viską, kad šis laikraščio judomasis turtas irgi ne-nueitų niekais.

Kol viską sutvarkysime administracijos raštinė veiks. Visais rei-kalais kreipkitės pas administratorių J. Urbiką įprastu laiku kaip buvo iki šiol.

Labai atsiprašome, kad kitokios išeities neradom laikraščiu iš-gelbėti.

Direktoriai:

A. Litvinas P. Jactkus
Anne Kriviken J. Urbikas
A. Jactkins S. J. Jokubka

Pasikalbėjimas su pirmąja Lietuvos lakūne

Visai atsitiktinai į rankas pate-ko 1934 metų „Naujosios vail-dilutės“ 5-asis numeris. Jo apžval-goje pateikiamas pokalbis su pir-mąja Lietuvos lakūne Antanina Liorentaitė. Tikriausiai Vilnies skaitytojams būtų įdomu susipa-žinti su šio pašnekesio heroje. Kalba netaisyta.

(...)
Mūsų laikraščiai deda žinias apie angles, vokietes, mėginusias skristi per Atlantą, ar per karštą-sias Afrikos dykumas. Bet ir Lie-tuva gali didžiuotis savo dukromis, jų nepalaužiama drąsa, pasi-ryžimu.

Štai prieš mane maloniai šyp-sas veidas. Gyvos, žvelgiančios į tolį akys. Tai tikra derlingų Su-

dos Moskovos pjesė „Kas yra ge-lė?“, Lilijanos Dočevos ir Dimitro Dimitrovo „Senelio šalčio nykštukai“, Antono Močurovo „Linksmieji gaideliai“. Praėjusiais metais pastatėme Jordano Todorovo pjesę „Gužučio muzikantai“. Lėlių teatre pastatytas bulgarų drama-turgų pjeses žiūrėjo dešimtys tūk-stančių vaikų.

Teatro kolektyvas dalyvavo tarptautiniame festivalyje „Auk-sinis delfinas“, kuris vyko Varne-je.

A. Povillūnas

valkijos lygumų duktė. Visa jos išvaizda kalba apie jaunystės drą-są ir energiją. Ji džiaugiasi lygu-mos platumu, maištingos pavasa-rio upės Šesupės užesiu, bet taip pat kartu ir ilgisi mėlynosios erd-vės toliu.

Tai pirmoji ir kol kas vieninte-lė Lietuvoje lakūnė — Antanina Liorentaitė, kilusi iš Šakių apsk., Žvirgždaičių valsč.

Sutikusi prašau, kad papasako-tų savo įspūdžius pakilus virš Kauno. Ji juokiasi. „Juk nieko ypatingo nėra. Pasikeliu ir vėl nu-sileidžiu“, — sako ji man. Bet aš neatsitraukiu.

— Kas paskatino jus mokintis valdyti lėktuvą?

— Kartą nuėjau į aerodromą su broliu (irgi lakūnas, karo aviaci-jos kapitonas). Jis pasiūlė kartu su juo paskraidyti virš Kauno. Ke-lionė mane apsvaigino. Pakilus arčiau saulės, nebenorėjau grįžti į žemę. Nutariau pati išmokti val-dyti tą urzgiančią mašiną. Pada-viau prašymą Aeroklubui, kad pri-imtų į civilinės aviacijos kursus. Mano prašymas buvo patenkintas. Pradėjau mokytis. Saulei tekant būdavau aerodrome, o paš-kui grįždavau prie savo kasdieni-nio įstaigos darbo.

— Ką jautėt, kai pakilot vienui viena?

Pilaitės apylinkėse

Vilniaus naujųjų gyvenamųjų rajonų — Viršuliškių ir Justiniš-kių pašonėje. Buivydiškių apylin-kėje yra išlikęs senas Pilaitės kai-mas. Kažkada čia buvo didikų Vir-šilių dvaras, kuriame vėliau šeim-ninkavo jezuitai. Jau šešioliktaja-me amžiuje Pilaitėje buvo įreng-tas tiems laikams pavyzdinis ūkis su vandens malūnu, lentpjūve, kal-ve. Šie seni pastatai, kiek persta-tyti, išliko iki mūsų dienų.

Praėjusio šimtmečio pradžioje Pilaitės dvarą nusipirko Vilniaus universitetas. Jame buvo įsteigtas praktinis agronomijos institutas. Caro valdžiai uždarius universite-tą, šiame dvare buvo pastatytas didelis drobes ir siulų balinimo fabrikas.

Pro Pilaitės kaimą vingiuoja Su-derves upelis. Įtekantis į Nerį. Kairiajame upelio krante yra gra-žus medžiais ir krūmais apaugęs piliakalnis. Manoma, kad senove-je ant Pilaitės piliakalnio stovėju-si pilis, kuri saugojo nuo kryžiuo-čių kelią į Vilnių.

Apie šį piliakalnį išliko įvairių pasakojimų, legendų. Sakoma, kad senovėje ant jo slapstėsi plėšikų gauja, užpuldinėjusi pravažiuojan-čius pirklius į Vilniaus miestelį namus. Šiai gaujai vadovavusi ne-paprasto grožio moteris.

Už kelių kilometrų nuo Pilaitės Buivydiškės. Ši vietovė taip pat sena ir kryžiuočių kronikose mi-nima jau tryliktajame amžiuje. O dar vieno — Viršuliškių kaimo — tik atminimas įamžintas naujo so-sinės rajono pavadinime.

A. Jaunius

— Prisimenu tik, kad tai buvo penktadienis, 1932 m. rugpjūčio mėn. Pasikėliau be instruktoriaus, savarankiškai. Jaučiuosi daug drą-siau ir maloniau, nes žinojau, kad tik aš viena atsakau už savo li-kimą.

Piloto vardą gavau 1933 m. spalio mėn. Turėjau teisę ir kitus pavėžinti. Pasikėliau su viena drauge. Paskraidę laimingai nusi-leidom. Ji šokinėjo, bėgiojo ir vis džiaugė, kad pasiekė žemę, o man buvo maloniau skraidyti.

— Kokias kliūtis besimokyda-ma sutikot?

— Aišku, į pirmuosius žings-nius žiūrėta su pašaipą ir nepasi-tikėjimu. Reikia drąsos, sveikatos ir darbo.

— Ar žadat toliau kur skristi?

— Būtų gerai. Tik... Reikia pi-nigų, reikia lėktuvo. Kol kas jų neturiu, o įsigyti greit ir nematau galimybės. Kilniems tikslams mie-lu noru atiduočiau gyvybę. Be rei-kalo ją žaisti nemėgstu.

B. S.

Deja, nei apie Antaniną Lioren-taitę, nei apie jos brolių lietuviš-kose tarybinėse enciklopedijose jokių žinių neradau. Koks tolimes-nis jos likimas? Gal kokių žinių apie ją turite jūs, Vilnies skaity-tojai? Gal atsiliesps jos giminės, pažįstami iš buvusio Žvirgždaičių valsčiaus dabartiniame Šakių raje-ne? Juk tai — dalelė mūsų tautos istorijos.

Arūnas Marcinkevičius

VILNIS

Lithuanian Peoples' Bi-weekly [659-780]

Published bi-weekly, Thursday, except when preceded by a Holiday, by the Workers Publishing Association, Inc.
Subscription rates in United States: one year \$15.00; Chicago \$17.00; Canada, and other foreign countries — \$20.00.

POSTMASTER: Send address changes to the
VILNIS—3116 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608 Phone 842-7325

Second class postage paid at Chicago, Illinois (U.S.P.S. 659-780)

Kaip keitėsi Lietuvos amerikanistika

Mūsų, lietuvių, amerikanistika (literatūra apie JAV lietuvius) atsirado daugiau kaip prieš šimtą metų. Todėl ir nenuostabu, kad per tą ilgą laiką kito išeivijos vertinimas, įvairėjo tematika ir kt. Ne veltui žmonės sakoma: „Keičias rūbai margo svieta“. Taigi kokius etapus perėjo pati emigracija, koks yra amerikanistikos būvis šiandien?

Kai tik išsivystė masinė emigracija į kitas šalis, Lietuvos palikimas vertintinas neigiamai. XIX a. pabaigoje, vykstant nacionaliniam judėjimui, emigracijos vertinimą gerai, apibūdina kad ir populiarios Tumo Vaižganto knygtės pavadinimas, veikalas buvo išleistas dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą ir vadinosi: „Ten gera, kur mūsų nėra, arba neapleiskime Tėvynės“.

Atkūrus lietuvių valstybę, išvykimas iš Lietuvos, atvirkščiai, imtas pateisinti, o pasirodė emigruoti svetur asmenys vadinti valstybei pavojinga sprogstamąja medžiaga. Norėta pačią emigraciją „kaip tai tvarkyti“, netgi padaryti ją „planinga kolonizacija“.

Dabar mes išeivijos procesą vertiname kaip neišvengiamą istorinį reiškinį, turėjusį savas socialines ir ekonomines priežastis, palikusį žymų pėdsaką Lietuvos istorijoje. Vargiai ar rasime savo Tėvynėje apylinkę, kur nebūtų žmogaus, turinčio artimųjų užsienyje. Šiandien mūsų literatūroje emigracija nei peikiama, nei giriama. Tiesiog nurodomos jos priežastys, eiga, pasekmės.

Jeigu aš 1965 m. pirmasis ir vienišasis Tarybų Lietuvoje moksliniais tikslais susidomėjau Amerikos lietuvių visuomeniniu veikimu, tai dabar susidare istisa amerikanistų grupė, išsiplėtė tyrinėjimų tematika, atsirado ir specialios terminologija. Bet dar įvairuoja tyrinėjimo periodizacija.

Kai pasirinkau mokslinio darbo temą, ji vadinosi taip: „JAV lietuvių visuomeninis ir politinis veikimas 1919–1941 m. m.“ Bet 1970 m. apgyniau istorijos mokslų kandidato disertaciją jau kita tema: „JAV pažangiųjų lietuvių visuomeninio veikimo ryšiai su revoliuciniu judėjimu Lietuvoje 1919–1933 m. m.“. Temos pavadinimas pakito ne tik todėl, kad ji buvo per plati, gausu medžiagos, bet ir todėl, kad tuomet egzistavo tokios sąlygos. Iš disertacijos temos kaitos justi, kaip įvairavo tiriamasis objektas.

Cia prisimintina Tarybų Lietuvos amerikanistikos raida. Pirmaisiais pokario metais tebuvo rašoma apie Amerikos imperializmą vien neigiamai. Egzistuojant „geležinei uždangai“ tarp Lietuvos ir išeivijos ryšiai buvo menki. JAV pažangieji lietuviai tepalaikė asmeninius kontaktus su žymesniais Lietuvos atstovais. Pvz., R. Mizara susirašinėjo su rašytoju J. Šimkumi, A. Bimba lankėsi tėvų žemėje ir t. t. 1959 m. į Lietuvą atvyko

pirmoji JAV lietuvių turistinė grupė. Nuo tada prasidėjo gausėnis Amerikos lietuvių viešėjimas Lietuvoje. Septintajame dešimtmetyje pasirodė ir daugiau darbų apie JAV pažangiuosius lietuvius.

Kaip žinia, pernai, 1988 m. prasidėjus mūsų tautiniam atgimimui, išsivystė naujas Tėvynės ir išeivijos bendravimo etapas. Dabar palaikomi abipusiai ryšiai ne vien su pažangiaisiais, bet su visais užsienio lietuviais. Įsisteigė Kaune Vytauto Didžiojo universitetas, Vilniuje vyko Pasaulio lietuvių jaunimo dienos, Adelaidės sporto žaidynėse Australijoje pirmą kartą dalyvavo ir Lietuvos atstovai. Negalima pamiršti ir mūsų šauniųjų buriuotojų viešnagės Amerikoje ir t. t. Paskutiniųjų dienų faktas — mūsų alpinistų sutikimas Amerikoje, jų bendravimas su JAV lietuviu ir kt.

Dabar Tarybų Lietuva tiesiog nebegali nebendrauti su visais užsienio lietuviais, mes nebegalime pateisinti principo — „dū lietuviai — trys partijos“. Užtenka visuomeniškai skaidytis, įsikibus laikytis atgyvenusių ortodoksinių kanonų.

Todėl galima sakyti, kad pokario metais Tarybų Lietuva ir išeivija pažino tris bendravimo etapus: 1) pavieniai atskiri kontaktai iki 1959 m.; 2) nuo 1959 m. iki 1988 m., kai daugiausia vystėsi abipusiai ryšiai su pažangiaisiais užsienio lietuviais; 3) nuo 1988 m. Tėvynė Lietuva jau bendrauja su visais pasaulio lietuviais.

Vienas pirmųjų pokario metų leidinių apie užsienio lietuvius buvo 1966 m. Vilniaus valstybinio V. Kapsuko universiteto išspausdintas mokslinės konferencijos pranešimų rinkinys — „JAV pažangiųjų lietuvių laikraščiai „Laisvė“ — 55 metai, konferencijos-minėjimo pranešimai 1966 m. balandžio mėn.“ Tame rinkinyje tebuvo rotoprintu spausdinti penki pranešimai. Beveik visi pranešėjai vėliau tapo žinomais Lietuvos amerikanistais. Man teko būti leidinio atsakinguoju redaktoriumi.

Antrajame Lietuvos ir išeivijos bendravimo etape atsirado ir specialios užsienio lietuvių istorijai skirta terminologija. Ji yra suderinta su Mokslų akademijos lietuvių kalbos ir literatūros instituto terminologine komisija. Todėl nauji žodžiai yra moksliskai patikimi.

Kadangi, kaip visi žinome, daugiausia lietuvių susitelkė JAV, todėl ir atsirado terminas — „amerikanistika“. Bet amerikanistikos veikalai rašomi ne tik lietuvių kalba. Jų dalis rašoma ir angliskai. Apie tokią literatūrą turime sakyti — „lituaninė amerikanistika“. Lietuvių kalba rašyta literatūra vadinama — „lituanistine amerikanistika“. Toliau. Be JAV, lietuviai, ypač po Antrojo pasaulinio karo emigracijos, pasklido po visą platųjį pasaulį. Todėl ir reikalingas žodis „emigrantika“. „Emigrantika“ žymi užsienio lietuvių, gyve-

nantį bet kurioje pasaulio valstybėje.

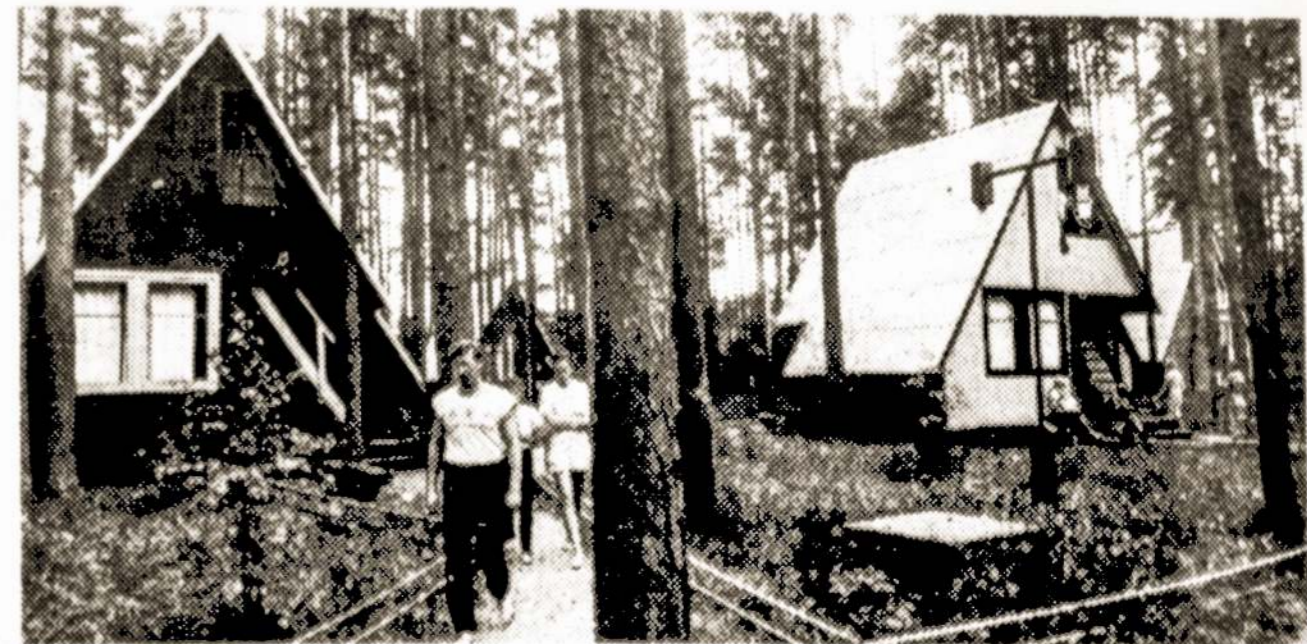
1959 m. pasaulyje gyveno (naujesnių duomenų neradau) 2 852 000 lietuvių, iš jų 2 326 000 Tarybų Sąjungoje ir 526 000 užsienyje. Amerikoje — 488 tūkst., Europoje — 29 tūkst., Australijoje ir Okeanijoje — 9 tūkst. Beje, čia, atrodo, kalbama vien tik apie pačią tautybę, o ne „kilmės šaknis“. Prieš kokį dešimtmetį 75% visų JAV lietuvių buvo gimę pačioje Amerikoje, o ne atvykę iš svetur. 1980 m. lietuvių kilmės gyventojų skaičius JAV siekė jau 742 776 žmones. Iš kur toks skaičių neatitikimas? Abejonės išnyks, jeigu prisiminsime, kad čia kalbama ir apie „kilmės šaknis“. JAV „kilmės šaknis“ dabar labai madingos, jos reikiama, kad amerikiečių protėviai būtų lietuviais. Anksčiau JAV galima buvo išgirsti tokį pokalbį. „Tu kas?“ — klausia vienas. „Aš švedas. O tu kas?“ „Aš vokiečių“, — sako antras. „Tai kur amerikiečiai?“ — nustemba klausėjas. „Kaip tai. Mes ir esam amerikiečiai“, — ne mažiau nustemba ir klaustieji. Taip gali būti tik „tautų tautoje“ — imigrantinėje nacijs. Bet tokia padėtis buvo tik anksčiau. Žinoma, kad šiame „tautų lydymosi katilė“, vykstant asimiliacijai, trečioji imigrantų karta, kaip taisyklė, visiškai nutausta.

Galima teigti, kad Lietuvoje jau susiformavo savarankiška amerikanistikos istorinė kryptis. Susikūrė istorikų, rašančių apie išeiviją, branduolys. Jais yra: L. Kapočius, L. Petkevičienė, B. Raguotis, A. Eidintas, A. Kaliauskas, J. Skirius, A. Kazlauskas ir žurnalistas V. Kazakevičius, vien amerikanistikos tematika jie yra paskelbę apie dešimtį mokslinių darbų. Čia nekalbama apie publicistinius, žurnalistinius ar kitokio pobūdžio leidinius. Tiesa, beveik visi išvardinti amerikanistai turi mokslinius laipsnius ar vardus.

Jau pirmųjų amerikanistų (L. Kapočiaus, L. Petkevičienės, B. Raguoties, mano) darbuose išaiškėjo tokių interesų kryptys: 1) domėjimasis JAV lietuvių veikimu pačioje Amerikoje. 2) atskleidžiami išeivių ryšiai su Lietuva. Aišku, mums aktualesnė yra antroji.

Bet kaip su išeivijos istorijos periodizacija? Lietuvos istorijos skirstymas neatitinka JAV istorijos. O gal išeivijos istorija gali turėti savą periodizaciją? Dėl pradinės datos nekyla abejonių. Ją įtvirtino ir „Laisvės“ konferencija. 1868 m. prasidėjo jau ne pavienių asmenų, bet masinė Lietuvos gyventojų emigracija. Žymia tokoskyra išeivijos istorijoje tapo ir 1940 m. Ši data, be kita ko, egzistuoja ir L. Kapočiaus svarbiame veikle „Senoji išeivija ir Lietuva. Klasikinė ideologinė ir politinė diferenciacija santykiuose su Lietuva (1868—1940 m.)“ (V., 1981). Kaip žinia, 1940 m. Lietuvoje pasikeitė valdžios forma. Bet šios datos nerasiau JAV istorijoje, kaip būti? Kaip matome, klausimas dar svarstyti- nas.

Būtina aptarti ir čia minėtą terminologiją. Įsigali mūsų išeivijos skirstymas į „senąją“ ir „naująją“.

Prie Pailgio ežero. Savoje poilsiavietėje — savi gaminiai.

Vilnis, 1990 m. vasario 1 d.

„Naujoji“ — pokario metų emigracija. Iš eilės ji būtų trečioji Lietuvos išeivijos banga. Betgi „senosios“ ir „naujosios“ išeivijos terminai senų senovė egzistuoja ir jie reikiama visai ką kitą. Neatsitiktinai dar V. Leninas juos naudojo „Naujoji emigracija“ JAV prasidėjo dar XIX a., kai ten plūstelėjo emigrantai iš Pietų ir Rytų Europos, tarp jų ir Lietuvos. Šie „naujieji emigrantai“ keitė Šiaurės ir Vakarų Europos išeivius. Taigi akivaizdus terminų painiojimas. Mes turime išsivesti savo terminologiją. Arba būtina tvirtai paaiškinti dabartinių terminų vartojimą.

Geriausia būtų, nors mokslinėje literatūroje, emigracijos bangas tiesiog skaičiuoti. Pirmoji emigracija vyko iki Pirmojo pasaulinio karo, antroji — iš Lietuvos Respublikos į Pietų Ameriką, trečioji — po Antrojo pasaulinio karo į daugelį pasaulio valstybių.

Mes turime turtingą emigrantiką. Tačiau pačios išeivijos ar amerikanistikos istorijos dar nesugebėjome parašyti. Kodėl? Lietuvos istorijoje išeivijos tema yra tokia reikšminga, kad be jos atskleidimo negali būti pačios tautos istorijos. Be jos nagrinėjimo negali išsiversti joks rimtesnis istorijos vadovėlis. A. Šapokos redaguotos (K., 1936 m.) „Lietuvos istorijos“ aštuntosios dalies visas trečiasis skyrius taip ir vadinosi „lietuviai emigracijoje“. Pavadinimą „emigracija“ randame ir 1985 m. išleistame „Lietuvos TSR istorijos“ pirmame tome.

Išleisti Lietuvos emigracijos istoriją juo lengviau, kad neseniai pagausėjo amerikanistų grupė. Pernai metais istorijos mokslų kandidato disertaciją apgynė Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto dėstytojas J. Skirius. Jo darbo tema „Politiniai, diplomatiniai ir ekonominiai Lietuvos santykiai su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis 1919—1929 m. m.“. Jame autorius nemažai kalba apie Amerikos lietuvių visuomeninio veikimo ryšius su Lietuvos žmonėmis. Jau šiais metais susilaukė ir jums žinomo A. Eidinto svarbaus darbo „Lietuvių emigracija į Šiaurės ir Pietų Ameriką 1868—1940 m. m.“

Negalima užmiršti, kad ir užsienio lietuviai pateikė mums nemažą savų veikalų. Tik gaila, kad juose paprastai nagrinėjama savos srovės istorija. S. Michelsonas, žymus JAV lietuvių socialistų dešimtosios srovės atstovas, parašė savotišką JAV lietuvių dešimtosios srovės istoriją, V. Širvydas, tautininkų ideologas, atskleidė savo tėvo — J. D. Širvydo ir tautininkų veikimą JAV. A. Kučas rašė ne tik apie Čikagos lietuvių visuomeninį veikimą, bet ir pažymėjo klerikaliųjų organizacijų vaidmenį Amerikos lietuviams.

Žodžiu, Lietuvoje ir užsienyje yra pakankamai veikalų, kurie sudaro realias galimybes parašyti JAV ir visos išeivijos visuomeninį veikimą apibendrinančius veikalus. Pats besikeičiantis laikas subrandino jų išleidimo būtinybę.

Alfredas Kazlauskas

Lietuvių tautinio atgimimo patriarchai Jonas Šliūpas ir Jonas Basanavičius Skrantone (JAV) 1913 metais.

Institutas ir tūkstantis jo partnerių

Su šio instituto mokslininkų darbais susiduriama vos ne kasdien. Laikrodis, tranzistorinis imtuvas, elektros laidynė, staklės, pagaliau automobilis „Žiguliai“ ar „Moskvičius“ — visiems jiems dailių drabužių sukūrė Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Chemijos ir cheminės technologijos instituto specialistai. Plonyčiai metalo „šarvai“ suteikia jiems ne tik gražią išvaizdą, bet, svarbiausia, apsaugo nuo korozijos.

— Tikriausiai ne kiekvienas žino, kad nuo korozijos kasmet prarandama kas šešta tona šalys išgaunamo metalo, — pastebi instituto direktoriaus pavaduotojas Pranciškus Dobrovolskis. — Stai prieš šį nematomąjį priešą savo pastangas ir nukreipė mūsų institutas, kuris jau du dešimtmečius yra vadovaujanti Tarybų Sąjungoje organizacija metalų elektrosodrinimo srityje. Nemaža dalis mūsų technologinių procesų ir dangų neturi analogų pasaulyje.

... Ant P. Dobrovolskio kabineto sienų sužaidė saulės zuikučiai — mokslininkas paėmė kelias plokšteles, padengtas „limesa“, „likonda“. Šios santrumpos jau tvirtai įėjo į chemikų — ir mokslininkų, ir gamybininkų — žodyną. Tiekant iki šiol žinomus būdus, ant vario, plieno, kitų metalų ir jų lydinių tekdavo nusodinti 20–30 mikrometrų storio plėvelę. O štai „limesos“ plėvelė — perpus plonesnė. Bet to visiškai pakanka: detalės tarnavimo laikas prailgėjo dvigubai, o nikelio sunaudojama perpus mažiau. Nebereikia papildomai poliruoti ir jo paviršiaus — ir taip veidrodinis. Gamybininkai labai palankiai sutiko ir originalų

Vilnis, 1990 m. vasario 1 d.

šarminio cinkavimo būdą — atsakius kenksmingų druskų, nepalyginamai pagerėjo darbo sąlygos galvaniniuose cechuose. Dar viena naujovė — brangiųjų metalų taupanti technologija. Mokslininkams pavyko išspręsti problemą, kaip labai jautrius kompiuterių, kitos sudėtingos technikos kontaktus, išvelgiamus tik pro mikroskopą, padengti nepaprastai plona aukso plėvele.

Po naujų technologijų ir procesų sukurta institute, aktyviai dalyvaujančiame sąjunginėje kompleksinėje mokslinėje-techninėje programoje metalų apsaugos srityje, kurios tikslas — sukurti efektyvias dangas, įgalinančias du-tris kartus padidinti mašinų, įrengimų, požeminių komunikacijų, transporto priemonių korozinį atsparumą. Ir visos jos įdiegtos! Instituto mokslininkų darbai, pritaikyti tūkstantyje gamyklų, jau dėvė apie dvidešimt milijonų rublių ekonomijos. Tarp nuolatinių instituto partnerių — Volgos, Kamos, Gorkio, Maskvos, Iževskio automobilių gamyklos, Rygos „VEF“ gamybinis susivienijimas ir daugelis kitų stambių pramonės įmonių.

Institutas ieško tikslios teorinių tyrimų artimiausiems gamybos poreikiams krypties, sukurtas naujosios siekia pritaikyti ne vienos kurios nors įmonės, bet visos šakos mastu. Taip gimė bendra instituto ir Kauno „Bangos“ susivienijimo laboratorija, kurioje išbandoma daugelis naujų akademinio instituto technologijų.

R. Antanaitis

JUBILIEJINĖ PARODA — TĖVYNĖJE

Tapytojo ir grafiko Alfonso Krivicko kūryba gerai žinoma Lietuvos dailės muziejaus lankytojams. Čia įvyko keturiuos personalinės jo parodos, čia yra ir dailininko padovanotų muziejui darbų rinkinys. Ir nors daugiau kaip keturis dešimtmečius menininkas gyvena Vokietijos Federacinėje Respublikoje, savo jubiliejinę 70-mečio parodą jis vėl panorą surengti Lietuvoje.

A. Krivickas gimė 1919 metais rugsėjo 3 dieną Kaune. Mokėsi Kauno taikomosios ir dekoratyvinės dailės institute, kur jam dėstė P. Kalpokas, S. Ušinskas, J. Mikėnas, kiti garsūs to meto Lietuvos dailininkai. Bene didžiausią įtaką A. Krivickui turėjo A. Galdikas, kurio vadovaujamą grafikos studiją jis baigė 1943 metais. Tik baigęs institutą, A. Krivickas dalyvavo Pavasario dailės parodoje Kaune, o jau kitais metais surengė savo personalinę tapybos ir grafikos kūrinių parodą Vytauto Didžiojo kultūros muziejuje. To meto spaudos atsiliepimai apie šią parodą buvo labai palankūs. Kritikas I. Slapelis, pavyzdžiui, atkreipė dėmesį į stipriai valdomą piešinį, keliais štrichais perteikiamą portretuojamojo charakterį, jautrų spalvų derinimą tapybos darbuose.

Sėkmingą kūrybinį darbą nutraukė karas. 1944 metais A. Krivickas išvyko į Vokietiją. Apsistojęs Freiburge, 1949–1950 metais vedė V. K. Jonyno vadovaujamoje Taikomosios dailės mokykloje grafikos studiją ir akto piešimo klasę. 1953–1984 metais jis mokytojavo lietuvių Vasario 16-osios gimnazijoje.

Ilgametis pedagoginis darbas nesutrukdė dailininkui daug laiko skirti kūrybai. Gyvendamas VFR, jis tampa Vokiečių dailininkų sąjungos nariu, surengia daugiau kaip dešimt personalinių parodų įvairiuose Vokietijos ir Jungtinių Amerikos Valstijų miestuose. 1970, 1973, 1978, 1987 metais jo kūriniai eksponuojami Vilniuje.

Kūrybos raidoje A. Krivicko braižas nuolat keitėsi. Temperamentingi ir ekspresyvi ankstyvieji studijų metų estapai „Elegija“, „Girtuoklis“. Vėlesniuose darbuose dailininko braižas jau ne toks. Šeštojo ir septintojo dešimtmečių kūriniuose jis naudoja modernaus meno išraiškos priemones, savitai jungdamas jas su lietuvių liaudies meno motyvais. Kaip sako pats dailininkas: „Gyvendamas ir kurdamas Vakarų Europoje, alsuoju jos meninės kultūros dvasia, dažnai mintimis atsižvelgdamas į Lietuvą, Lietuvių liau-

dies meno dvasia nuolat jaudina mano kūrybines galias. 1970–1971 metais susitelkęs pajutau lietuviškojo ornamento architektoniškumą, muzikalumą, ritmiškumą.“

Remdamasis liaudies tekstilės, ypač lovatiesių, raštais, santūriais raudonų, geltonų, violetinių spalvų deriniais su juoda, A. Krivickas kuria erdvines skulptūras — sudėtingas, smulkiai skaidytas, tačiau išlaikančias rimtį ir pusiausvyrą.

Visiškai skirtingo charakterio, dinamiški, komponuojami įstrižomis juostomis, neramaus, skaidyto vaizdo A. Krivicko fotomontażai. Savitai dailininkas traktuoja ir žmogų. Dviejų spalvų piešinių cikle flomasteriais „Žmogaus kasdienybėje“ jis komponuoja atskirus žmogaus figūras ir jį supančios aplinkos fragmentus uždaroje, apremintoje erdveje. Pasak autoriaus, tuo pabrėžiamas „žmogaus gebėjimas suvokti ne visumą, o tik ats-

Dailininkas daug eksperimentuoja, mėgina įvairias medžiagas, techniką. Tai atsispindi ir naujame jo cikle „Praeities akmenis meninė gyvybė“, kurį jis sukūrė naudodamas fototechniką. Akstinu šiems darbams pasitarnavo artimesnė pažintis su senųjų Lietuvos pilių griūvėsiais vienos iš dailininko viešnagių metu.

Gyvendamas ir kurdamas VFR, A. Krivickas seka Lietuvos meninį gyvenimą, stengiasi supažindinti su juo kuo platesnius užsienio gyventojų sluoksnius. Jis skaito pasakaitas, rengia nedideles lietuvių dailininkų kūrinių parodėles, stengiasi, kad didieji pasaulio muziejai, tokie, kaip Luvas, Žoržo Pompidu centras — nacionalinis moderniojo meno muziejus Paryžiuje ir kiti, turėtų informaciją apie lietuvių dailininkų kūrybą. A. Krivickas nuolat siunčia jiems meno leidinius, plokšteles. Žoržo Pompidu meno centras turi nemažą dailininko kūrinių, skaidrių ir originalų, o nuo 1986 metų Alfonso Krivicko kūryba įtraukta į pagrindinį muziejaus katalogą. Tai labai aukštas menininko kūrybos pripažinimas. Dailininko kūrinių turi ir Kauno M. K. Ciurlionio dailės muziejus.

Paskutinėje, penktojoje parodoje, į kurios atidarymą atvyko ir pats autorius, eksponuojami 42 tapybos, 97 grafikos darbai, 17 piešinių. Nemaža dalis šių kūrinių, kurie apima skirtingus A. Krivicko kūrybos laikotarpius, saugomi Lietuvos dailės muziejaus fonduose. Dalis jų yra dailininko atvežti. Tai naujaisi jo grafikos lakštai.

Regina Urbonienė

ŠVENTĖ BETYGALOJE

Bedygala (Raseinių raj.) šiomis dienomis pažymėjo iš karto du jubiliejus — 735-ąsias miestelio ir 410-ąsias mokyklos įkūrimo metines. Leono Vasanausko nuotraukoje: šventės metu mokytojas pensininkas Antanas Juška diriguoja mokinių orkestrui.

OŠIA DIDVYRIŲ GIRAITĖ

Ne vieną ekskursiją, atvykusią aplankyti pačio šiauriausio mūsų Respublikos rajono, gidai palydi į Biržų girią. Šis stambus miško masivas nusidriekė rajono šiaurės rytuose pagal Nemunėlio upę. Kadise tamsiuose, sunkiai dėl drėgmės pertekliaus prieinamuose plotuose dar ir šiandien gausu briedžių, stirnų, šernų, kiškių, lūšių, lapių ir vervių. Tačiau ne vien savo turtinga augmenija bei gyvūnija gali didžiulis giria. Ji — savotiškas Lietuvos žmonių kovos prieš engėjus metraštis.

1863 metų pavasarį čia, prie Medikių, Gudiškių, Šniurkiškių kaimų, vyko aršios sukilėlių kautynės su generolo Ganeckio kariuomene. Valstiečių būriams šiuose mūšiuose vadovavo B. Kolyška ir Z. Sierakauskas. Nesėkmingi sukilėliams buvo šie susirėmimai. Prėšindamiesi gerai ginkluotoms reguliariosios armijos dalims, jie patyrė didelių nuostolių.

Bene didžiausias mušis visoje sukilimo istorijoje įvyko Biržų girioje prie Gudiškių kaimo. Netikėtai užpulti prieš, sukilėliai keturias valandas atkakliai priešinosi, tačiau buvo nugalėti ir išblaškyti. Kautynėse žuvo per du šimtus sukilėlių ir jų vadų, buvo sužeistas Z. Sierakauskas, į nelaisvę pateko B. Kolyška.

1863 metų sukilimas turėjo didelę istorinę reikšmę Lietuvos gyvenimui: dvarininkiška caro valdžia buvo priversta padaryti nuolaidų valstiečių naudai, kurios susilpnino feodalinę liekanas Lietuvoje, padėjo sustiprinti valstiečių

žemės nuosavybę, vystyti kapitalistiniams santykiams žemės ūkyje. Nežiūrint to, tik kuklus obeliskas prie Gudiškių kaimo iki šiol priminė didvyrių žuvimo vietą. Deramai pažymėti paskutinių sukilėlių kautynių su caro žandarais atminimą tapo įmanoma tik Respublikos tautinio atgimimo dienos.

Pačiame Biržų girios viduryje, nedidelėje laukymėje, kur nelygioje kovoje žuvo du šimtai sukilėlių, rajono gyventojai nusprendė pasodinti tiek pat ąžuolų. Šiam sumanymui karštai pritarė kitų Respublikos miestų bei rajonų žmonės. Kauno „Sanito“ farmacijos fabriko kolektyvas, pavyzdžiui, įsipareigojo nupirkti ir atgabenti sodinukus.

Talka įvyko gražų rudens savaitgalį. Vieno hektaro ploto laukymė vos pajėgė satalpinti visus, kurie pėsti ir važiuoti atvyko čia iš Biržų, tolimiausių Lietuvos pakraščių. Muzikantai talkininkams grojo maršą, skaitovai skambiu posmu šlovino kovotojus už Tėvynės laisvę ir nepriklausomybę. Šiame gausiame būryje šalia žvirių skautų ir gedimainių galima buvo pamatyti ir ne vieną senelių šeimyninę porą, kuriems, regis, ir kastuvą per sunku į rankas buvo paimti. Tačiau visiems atsirado darbo pagal jėgas..., ir smigo vieną po kito į žemę raudonlapiai ąžuoliukai.

Suaugs, sutvirtės medžiai. Sužaliuos, suos ąžuolų giria. Ji taps dar vienu puslapiu šlovingos lietuvių tautos istorijos metraštyje.

Artūras Povillūnas

KUO GRAŽI ŽEMAITIJOS ŽEMĖ

Devynių amatų meistrai — taip nuo seno buvo vadinami Plungės miestelyje ir jo apylinkėse gyvenantys amatininkai. Mat daugelis jų keliaudavo per kaimus, kur buvo laukiami ne tik dėl savo nagingų rankų. Esant reikalui, jie padėdavo smagiais pasakoriais, linksmomis muzikantais, gerais piršliais. Ypač garsėjo Plungės klumpdirbiai. Jų rūpestingai išmargintu apavu negėda būdavo ir į svečius nueiti.

Šiandien žemaitiškos klumpės Plungėje išliko tik kaip suvenyras. Ne tokios prestižinės dabar ir alavuotojų, kalvių, stalių, kurpių bei kepurininkų profesijos. Tačiau, nežiūrint į tai, darbščių žmonių, savo triūsu puošiančių gimtąjį kraštą, čia, kaip ir anksčiau, nestokojama. Vienas iš jų — Vaclovas Mankauskas.

Ne vieną kelevį, atvykusį pasidairyti po lankytinas Plungės rajono vietas, apžiūrėti čia esančių istorinių bei architektūrinių paminklų, smalsumas dažnai atveda į Degučių kaimą. Garsas apie vienos iš čia esančių sodybų grožį, jos rūpestingą ir darbštų šeiminingą skliindą po visą Žemaitiją. Ir tai nenuostabu. Juk čia gyvena žmogus, kuris per kelis pastaruosius metus kemsynus pavertė žydinčiu sodu, sukūrė rojaus kampelį, nenusileidžiantį žymesnių respublikos botanikos parkų fragmentams. Visus būtinus darbus jis atliko vien savomis rankomis, be didesnės pagalbos iš šalies, aukodamas savo laisvalaikį, menkas poilsio valandėles tarp sunkių darbų ūkio laukuose, fermose, savame sklype, apie savus gyvulius.

Matant įstabius medžių, krūmų, gėlių, vandens žolių derinius, neįmanoma nesigėrėti jų kūrėjo subtiliu gamtos grožio pajutimu, sugebėjimu kiekvienam augalui pagal spalvą, formą ir dydį rasti tik jam vienam derančią vietą. Pasak

pačio Vaclovo Mankausko, viso šito nebūtų, jei jis nemokėtų tikėti ir kantriai laukti. Pasodinus bet kokį daigelį, jam yra be galo įdomu stebėti, kaip jis auga ir keičiasi, papildo bei paryškina kitus, įsiliesia į bendrą harmoniją. Tokio jautraus bendravimo su gamta, gimtąja žeme Vaclovas Mankauskas moko ir savo jauniausiąją atžalą — sūnų Jurgiuką, vildamas išauginti vertą pasekėją.

Šiandien Vaclovas Mankauskas gali didžiulis ne tik savo darbo vaisiais, bet ir aukštu jo triūso įvertinimu. Sodybai suteiktas pavyzdgingiausias rajone vardas, jį pripažinta viena gražiausių Respublikoje. Tačiau svarbiausia turbūt tai, kad kiekvienas čia apsilankęs iki širdies gelmių pajunta paprastą, tačiau dažnai užmirštą tiesą, kad mūsų žemė pirmiausia graži darbščiais, ją puošiančiais žmonėmis.

Arvydas Petrokas

KĄ MOKA VIRPESIAI?

Ir labiausiai prityręs juvelyras neįveiktų darbo, kurį taip nesunkiai, per keletą sekundžių atlieka vibrovarikliai, sukurti Kauno politechnikos institute. Profesorius K. Ragulskio vadovaujami mokslininkai didžiausią tikslumo priešą — virpesius — pavertė patikimu sąjungininku.

Dešimtis iš esmės naujų — nuo degtukų dėžutės iki storos knygos dydžio — variklių galima pamatyti mokslininkų laboratorijoje. Ir visi jie varomi vibracijos — neįjuntamų ir žmogaus akiai nepastebimų aukštų dažnių virpesių. Skirtingai nuo paprastų variklių, jie neturi nei krumpliaračių, nei kitų perdavimo mechanizmų — o tik elektrinių virpesių dirginimą pjezokeraminę plokštelę.

Prieš mus — nedidukas cilindras su prijungtu laidu. Pagal ope-

Lietuvos mokytojai prieš 50 metų rugsėjo pirmąją net nenuėjau kokių baisių padarinius atnešė tą dieną prasidėjęs pasaulinis karas, kaip nukentės respublikos pedagogų šeima. Atsitiko taip, kad 1941 m. birželio 14 dieną kelis šimtus mokytojų Stalino tarnai ištrėmė Sibiran, o prasidėjus Didžiajam Tėvynės karui ir pokario metais vokiškieji okupantai ir jų talkininkai nužudė per tūkstantį mokytojų. „Laisvės kovotojų“ auka tapo ir buvusio Daugų rajono, Žilinių kaimo mokytojas nepartinis Jonas Jankauskas.

L. Vasanausko nuotraukoje: atidengiant paminklą mokytojui kalba tuo metu buvęs LTSR švietimo ministras Stasys Pupeikis.

ANT LŪŠIŲ KRANTO

„Jūsų žemė — tai miniatiūrinė Sveicarija, ir gėlių Suomijos ežerų lopinėlis, ir pirmaprados gamtos kampelis po praskrendančių gerivių sparnais. Antai, kur rasi tokią landšafto įvairovę ir pajusi subtilią miškų nuotaiką.“ Šiuos poetiškus žodžius ištarė profesorius A. Banikovas — tarptautinės gamtos apsaugos sąjungos viceprezidentas, lankydamasis Rytų Aukštaitijos turizmo centre — Palūšėje. Šios puikios gamtos prieglobstyje ant Lūšių ežero kranto ir atsirado Palūšės kaimas. Pirmosios rašytinės žinios apie jį siekia devintą — trylikimą amžių. Vietiniams žmonėms čia buvo palankios sąlygos verstis žvejyba, medžiokle, bitininkyste, miškininkyste. Šie verslai neišnyko ir dabar. Palūšė — viena

iš Ignalinos žuvininkystės ūkio gyvenviečių, čia gyvena daug žvejų šeimų. Žmonės, labiau pamėgę mišką, dirba Palūšės girininkijoje. Aplinkui plytintys pušynai ir ežerai su įsiterpusiomis prastomis smėlio dirvomis ne ką duoda vietiniams žemdirbiams.

1750 metais Palūšėje ant aukšto kalno lietuvių liaudies stiliumi buvo pastatyta medinė bažnyčia. Nors praėjo daugiau kaip du šimtai metų, tačiau šis puikus liaudies meistrų statinys tebestovi ir dabar. Palūšės šv. Juozapo bažnyčia paskelbta respublikinės reikšmės architektūros paminklu, ji saugoma valstybės. Į respublikinės reikšmės paminklų sąrašą įtraukti Palūšės varpinės varpai. Prie šios bažnyčios vargonų pirmuosius žingsnius muzikoje pradėjo žymus lietuvių kompozitorius Mikas Petrauskas. Jis gimė Palūšėje 1873 metais. Tėvas buvo vargonininkas, motina labai gražiai dainuodavo. Tėvas Miką išmokė groti vargonais, motina dainuotė liaudies dainas. Troškimas tapti tikru muziku atvedė M. Petrauską į Peterburgo konservatoriją.

1907 metais jaunas muzikas iš-

vyksta į Jungtines Amerikos Valstijas ir ten darbuojasi iki 1930 metų, kartais aplankydamas Prancūziją, Italiją, Lietuvą. 100-ųjų gimimo metinių proga žymus lietuvių skulptorius J. Kėdainis Palūšėje šiam garsiam muzikui pastatė paminklą. Šioje vietoje stovėjo jo tėvų namas. Iš čia atsiveria ypač puikus vaizdas į Lūšių ežerą, kuris tyvuliuoja beveik 400 kvadratinėjų kilometrų plote ir kurio giliausia vieta — 37 metrai. Kitas ežero krantas atsiveria į aukštą Meironų kalvą. Rytinę Palūšės dalį supa sakais kvepiantys pušynai. Čia išsibarstę valstybės saugomi piliakalniai.

1974 metais Ignalinoje įsikūrė Lietuvos Nacionalinis parkas. Šio parko direktijos rūmai stovi greta Palūšės ant aukšto kalno Lūšių ežero pakranteje. Dabar Palūšė — poilsio ir turizmo centras. Čia veikiančią turizmo bazę kasmet aplanko apie 15 tūkst. turistų.

A. Adomaitis

Arūnas Požarskas
Vilnis, 1990 m. vasario 1 d.

KOLŪKYJE ANT ŠUŠVĖS KRANTŲ

Kedainių rajone, netoli Gudžiūnų, buvusio Antašavos dvaro plyniam lauke dar ir dabar tebežaliuoja galinga plačiašakė pušis. Tai ne tik įdomus gamtos paminklas, bet ir istorinis medis. Iki karinės Lietuvos laikais vietos pažangiečiai, komunistų vadovaujami, revoliucinių švenčių metu stengdavosi tos aukštos pušies viršūnėje iškelti raudoną vėliavą, kuri anuomet simbolizavo kovą prieš išnaudojimą, už socialinį teisingumą, darbo žmonių gerovę. Raudona vėliava dažnai suplevėsuodavo Antašavos pušyje ir per Spalio socialistinės revoliucijos metines. Policininkai įnirtingai ieškodavo tų, kurie ryždavosi tokiam žygiui. (L. Vasauskio nuotrauka)

LITERATŲ ŠEIMA

Naujojoje Akmenėje gyvenantis miškininkas, Kamanų rezervato jėgeris Vytautas Almanis — keturių knygų autorius. Pirmąją jo knygą „Baltųjų vandeny šalyje“ „Minties“ leidykla išleido prieš šešiolika metų. Tai publicistinis pasakojimas apie nuotykius ir išgyvenimus, patirtus tolimajame Altajaus krašte. Antroji knyga — „Per Ultakoro žvaigždyną“ — tai pasakojimas apie sniego žmogaus paiešką Altajaus kalnų sniegyuose. O trečioji apysakų knyga — „Audrą sutelkė Kurgonas“ skaitytąją pasiekė 1981 metais. Ši jaunimui skirta knyga pasakoja apie jauno lietuvio, atvykusio į Sibirą, gyvenimą, darbus, ieškojimus, drąsą. Po ketverių metų iš spaudos išėjo šios knygos tęsinys „Toli ir arti“. „Vagos“ leidyklai įteiktas ir pirmasis nuotykių romanas „Už kalnų — namai“.

Miškininko knygos daugiau skirtos jaunimui. Nuotykių apsakose gyvai, meniškai vaizduojama nuostabi, nepakartojama grožio Altajaus krašto gamta. Vytautas Almanis literatūrinės kūrybos objektu Altajų pasirinko neatsivilnis, 1990 m. vasario 1 d.

tiktinai. Mokėsi Lietuvos žemės ūkio akademijoje miškininkystės, besimokydamas vedė ir povestuvinei kelionei pasirinko Altajaus kraštą. Rūsti, tačiau graži šio krašto gamta jaunuosius Almanius taip pavergė, kad jie nutarė čia pasilikti ilgesniam laikui. Dirbo miškų ūkyje girininku.

Kai po aštuonerių gyvenimo Altajuje metų Almanių šeima grįžo į Lietuvą, televizija paprašė parašyti savo išpūdžius. Girininkas parašė platų rašinį, kuris vėliau buvo pasiūlytas leidyklai. Taip ir atsirado pirmoji knyga „Baltųjų vandeny šalyje“. Kitos knygos atsirado pirmosios sėkmės paskatintos.

Žurnaluose savo kūrybą — eilėraščius spausdina ir Julija Almanienė, kūrybines jėgas bando taip pat duktė Rita ir sūnus Andrius, kuris, beje, pasirinko tėvo profesiją — mokosi miškininkystės.

A. Jaunius

Garbės negalima atimti, ją galima prarasti.

(A. Čechovas)

Prasidėjusi Tytuvėnų pelkėse, trijų Respublikos rajonų laukais vinguriuoja Šušvė, vienas vandenningiausių Nevėžio intakų. Skuba ji pro Šiaulėnus, Pašušvį, Grinkiškį, kol plačiai išsilieja vidurio Lietuvos lygumų pievose. Šios upės vardu pasivadino du kolūkiai — vienas Radviliškio, kitas Kedainių rajone. Kaip ir dera geriems kaimynams, draugauja šių ūkių žemdirbiai. Juos jungia ne tik žydra upės juosta, bet ir bendri siekiai, kad aruodai būtų pilnesni, kad pasiturinčiau ir šviesiau gyventų kaimo žmogus.

Radviliškio rajono „Šušvės“ kolūkyje yra muziejus, kuriame sukaupti eksponatai — dokumentai, nuotraukos, daiktai vaizdžiai byloja apie Pašušvio apylinkės valstiečių buitį, reikšmingus jų gyvenimo įvykius. Čia sukaupta nemažai etnografinės medžiagos.

Pašušviečiai nuo senų laikų varko savo gyvenimą pažangiųjų tradicijų dvasia. Čia gražiai, dariniai skambėdavo liaudies dainos. Žmonės stengdavosi vis ką nors gražaus sukurti. Jei statydavo akmeninius dvaro rūmus, tai taip sudėdavo akmenis, kad ir dabar šia mozaika negali atsigrožėti. Jeigu išpaustydavo iš medžio kryžių, kultuvę, lazda ar pypkę, tai ir dabar menotyrininkai labai vertina šiuos nepakartojamus liaudies meno darbus. Pašušvio apylinkės pakelėse stovėjo ir vienas žymaus dievdirbio Vinco Svirskio kryžius.

Tik nebuvo kada grožėtis savo rankomis pastatytais rūmais Burbos ir Artelio kumečiams. Daug šiurpių praeities vaizdų mena legendomis apipinto Klerijono kalno topoliai, šimtametė pušis prie Grinkiškio kelio.

Nebeliko Pašušvyje paskutinės dūminės gryčios, kuri lyg anų laikų šešėlis, kelias žmonių kartas pergyveno. Dabar kolūkyje gyvena ir dirba daugiau kaip tūkstantis žmonių. Tie, kurie norėjo daugiau patogumų, iš vienkiamų persikėlė į gyvenvietes — arčiau fer-

mų, mechaninių dirbtuvių. Centrinėje gyvenvietėje namus stato kolūkis, o vėliau žymiai mažesneis kainomis parduoda kolūkiečiams.

Naujame name jau keleri metai gyvena Vaclovo ir Vitalijos Tamulijų šeima. Vitalija Vilniaus universitete yra baigusi ekonomikos mokslus. Daug kas jos mamai — šauniasiai kolūkių laukininkystės darbininkei sake:

— Nebesulauksi savo Vitos — ir mieste su tokia specialybe „šiltai“ įsitaisys...

Neišsipildė šios pranašystės. Jaunoji specialistė grįžo į Pašušvį, sukūrė šeimą, sėkmingai dirbuojasi. O tokių, kaip ji — ne vienas.

„Šušvėje“ dirba daugiau kaip pusšimtis žemės ūkio specialistų, kurių amžiaus vidurkis nesiekia trisdešimties metų.

tūros namus, kuriuose didelė trijų šimtų vietų žiūrovų salė, dažnai atvažiuoja profesionalūs kolektyvai, o ir patys kolūkiečiai noriai lanko dramos ratelio, vokalio ansamblio, kaimo kapelos repetitijas. Kolūkių dailės seklyčiai savo darbus padovanojo ne vienas žinomas Respublikos dailininkas, skulptorius.

Zemdirbių patogumui Pašušvio gyvenvietėje veikia buitinio aptarnavimo punktas, dvi parduotuvės, vaikų lopšelis-darželis, prie 35 hektarų tvenkinio įrengta žemdirbių poilsio bazė.

Čia, Pašušvyje, kur savo skurdžios vaikystės dienomis, našlaite augusi žymi revoliucionierė Eugėja Tautkaitė, kad apsigintų nuo bado, dvaro laukuose rinko varpas, šiemet į ūkio aruodus supilta per 6000 tonų grūdų. O žiemkenčiais jau apsėta 840 hektarų ateinančių metų derliui. Turi ūkis pakankamai įvairios technikos, be kurios neišsiversi, juk jo valdose beveik pustrėčio tūkstančio hektarų ariamos žemės, kurią bendrai dirbti pradėjo beveik prieš 40 metų.

A. Norvalšas

KALVIS PUOŠIA SAVO MIESTĄ

Alytaus eksperimentiniame namų statybos kombineate svečias būtinai atkreips dėmesį į dailias kalto metalo tvoreles, dekoratyvinius akcentus. Visus juos nukalė kombinato kalvis Vytautas Jarušis. Šis gerai žinomas visuomenės liaudies meistras jau yra surengęs ne vieną personalinę parodą, jo darbai puošia Vilniaus universiteto rūmus, nemažai darbų liko Alytuje — jo aikštėse, įvairiose įstaigose, mokyklose. Kalvio darbai jau eksponuoti ir už Atlanto — Jungtinėse Amerikos Valstijose, Pietų Amerikos šalyse.

Štai kaip Vytauto Jarušio penkiasdešimtmečio proga apie jį rašė rašytojas Vytautas Petkevičius: „Mūsų Respublikoje liaudies meistro vardas dažniausiai siejamas su medžio drožiniais, keramika arba audimo raštais. Kalvystė mes vis dar suprantame kaip amatą, tolygų malūnininko arba račiaus užsiėmimui. Ir jeigu išgirstame žodį — kalvis, tuoj pat atgaminate atmintyje kokią nors pašiūrę kaimo pakraštyje, krūvas žemės ūkio padargų, kaustyti suvarytus arklus ir pajuodusį nu suodžių žmogų... Tačiau patekę į personalias Vytauto Jarušio kalvystės darbų parodas, mes pagaliau pradėdami suvokti tą nepaprastą monumentalumą, tą neeilinį kaltų linijų grakštumą ir mūsų menuose neįprastą, vyrišką santūmininko ranka ir širdimi.“

vytautas Jarušis nėra baigęs kokios nors dailės mokyklos. Savo laiku jis išbandė įvairias medžiagas — drožinėjo medį, darė papuošalus, tačiau kartą pabandęs kalvystės, nebeatsisakė. Meistras turi įgimtą ir tikslų kuriamų darbų proporcijų pajautimą bei jų funkcines paskirties suvokimą.

Kalvio darbai yra labai saviti, lietuviški. Jie primena mūsų liaudies meistrų drožinius, keramikų lipdinius, sugrūbusia nuo darbų ranka nutapytas gėles, rūtų šakelės. Ypatingas Vytauto Jarušio kaltų paveikslų, savotiškas ornamentų arba geležinių gėlių kalimo būdas. Lygiame, šlifutuame, net šiek tiek paspalvintame fone iškalamos rūtų šakelės, kitokios stilizuotos gėlės. Tai visiškai naujas kalimo būdas, suteikiantis darbams taurią, monumentalią išraišką.

Kalvių kalvis — tokiu garbingu vardu jis buvo apvainikuotas Amatų dienoje — jau turi ir savo pasekėjų, mokinių. Vienas jų — jaunas kalvis Kazys Babravičius, kuriam meistras noriai perteikia savo kūrybos paslaptis. Tradicinėse Dzūkų dailės dienose kartu su savo mokytoju darbus eksponavo ir Kazys Babravičius.

R. Norvilas

Kas apie savo darbus šaukia nuolatos, iš to, matyt, mažai naudos. (I. Krylovas)

Vokiečių firmai tarpininkaujant

Vilniuje steigiama bendra Tarybų Sąjungos—Vakarų Vokietijos vienkartinį švirkštų gamybos įmonė. Jos veikloje dalyvaus Vilniaus „Medtechnikos“ gamybinis prekybinis susivienijimas bei VFR firma „Nibeso“, tarpininkaujant VFR firmai „Bara GMBH“. Apie tolesnį bendradarbiavimą su Lietuvos įmonėmis, savo planus korespondentui Virgaudui Gudui pasakoja „Baros GMBH“ prezidentė Marina Baublys.

Prrašyčiau trumpai pristatyti savo firmą.

Susikūrėme praėjusių metų viduryje. Mūsų firma — komercinė, padedame įvairioms įmonėms, organizacijoms surasti sau tinkamus partnerius, tarpininkaujame joms pasirašant sutartis, aptariant bendradarbiavimo sąlygas. Nors „Bara“ egzistuoja vos daugiau kaip metai, turime gerus ryšius su žinomomis Vakarų Vokietijos, Austrijos, Švedijos firmomis. Kadangi pati esu kilusi iš Lietuvos, užmezgėme nemažai kontaktų su Respublikos pramonės įmonėmis. Prie Lietuvos TSR pramonės ir prekybos rūmų įsteigtas „Baros GMBH“ firmos biuras, kuriam vadovauja šių rūmų darbuotojas Paulius Rakštys. Biure sudarinėjami kontraktai, teikiama įvairios konsultacijos, operatyviai reaguojama į įvairius pasiūlymus. Esu labai patenkinta šio darbo rezultatais: rimtais mūsų partneriais tapo „Grigiškių“ gamybinis susivienijimas, Utenos nealkoholinių gėrimų kombinatas, Alytaus eksperimentinis namų statybos kombinatas, kitos įmonės, aktyviai bendradarbiaujame su Lietuvos sveikatos apsaugos ministere...

Galima tikėtis, kad vienkartinis švirkštis neapsiribosite?

Įsitikinome, kad Lietuvoje dirba aukščiausiosios klasės kardiologai, kitų medicinos sričių specialistai, tačiau savo darbui jie neturi elementariausių įrangos: adatų, operacinių siūlų, tvarstomosios medžiagos ir pan. Todėl vienkartinį švirkštų gamybos įmonė — tai pirmasis žingsnis, kuriant naują sveikatos apsaugos infrastruktūrą Lietuvoje. Galvojame, kad ši įmonė ateityje galėtų gaminti paketus su transfuziniu skysčiu, kateeterius, gumos latekso dirbinius mediciniai.

Taip pat padėjome užmegzti ryšius Lietuvos „Grigiškių“ gamybiniam susivienijimui ir VFR firmai „Vereinigte Papierwerke AG“, priklausančiai „Gustav und Grete Schickedanz“ koncernui. Vokiečiai buvo labai nustebinti, kad muziejų eksponatams prilygstančiais įrengimais jų susivienijime pasiekiami tokie aukšti gamybiniai rodikliai. Todėl jie įsitikinę, kad naujausia technika dar labiau atskleis šio darbstaus kolektyvo galimybes. Jau įvyko derybos ir, jeigu viskas gerai seksis, „Grigiškėse“ kitamet bus pradėtas gaminti higieninis popierius, turintis antiseptinį poveikį. Jis labai pravės Respublikos ligoninių urologiniams skyriams, bus naudojamas kaip vienkartinės paklodės, palos vaikams. Visą įrangą, higieninio popieriaus gamybos technologiją Lietuvai patieks „Vereinigte Papierwerke AG“ firma. Jūsų Respublikos galimybėmis domisi Vakarų Vokietijos „Stockert Instrumente“ firma, gaminanti pasaulinio lygio dirbtinius kraujo apytakos aparatus, labai sudėtingą medicinos aparatūrą, kurią galima pamatyti praktiškai visose Tarybų Sąjungos gydymo įstaigose.

Pokalbį pradžioje minėjote, kad bendradarbiaujama ne vien

sveikatos apsaugos srityje. Kokie jūsų firmos planai, tarpininkaujant kito profilio įmonėms?

Mums padedant dauguma partnerių dar tik susipažįsta, įvertina viens kito galimybes, todėl nesinorėtų užbėgti įvykiams už akių, kol nepasirašyti kontraktai. Pavyzdžiui, minėtasis „Gustav und Grete Schickedanz“ koncernas ruošiasi Utenos nealkoholinių gėrimų kombinatui pagal seniausius vokiečių receptus gaminti licenzinį vokišką—lietuvišką alų, kurio dalis bus parduodama už valiutą. Kol kas vyksta derybos, atliekami ekonominiai skaičiavimai, pasirašyta sutartis dėl bandomosios šios produkcijos siuntos.

Yra ir konkrečių rezultatų. Antai, Vakarų Vokietijos firma „Octanorm“ pasirašė pirmąjį kontraktą su Druskininkų „Ūlos“ meno dirbinių įmone. Firmos vadovas Hansas Stögeris (Hans Staeger) žinomas pasaulyje kaip originalaus parodų konstrukcijų surinkimo kūrėjas, tačiau jo įmonė gamina ne tik įrangą parodomis, bet ir kuria parduotuvių, aerouostų interjerą, atlieka kitus dizaino darbus. „Ūla“ jau nusipirko pirmuosius firmos eksponatus, nemažai jų sumontuota Lietuvos parodų centre, pavyzdžiui, neseniai vykusio paroda „Dizainas: ištakas ir dabartis“ ekspozicijoje. Ateinančių metų pradžioje šios firmos vadovas H. Stögeris Lietuvoje surengs pažintinį seminarą Tarybų Sąjungos specialistams, teiks konsultacijas.

Vienu žodžiu, stengiamės, kad į jūsų Respubliką atvyktų ne trečiaeilis, o pačių geriausių firmų atstovai. „Baros“ vadovų nuomone, Lietuva dar nėra tiek turtinga, kad jai galima būtų siūlyti tegul ir pigią, tačiau prastą, nekokybišką produkciją.

JAUNIMO KLUBAS KAIME

Nuotaikinga šiuolaikinė muzika skoningas interjeras, raižyto medžio lubos, paveikslai... Dar neseniai toks vaizdas niekaip nesisiejo su kaimo kultūros namais. Tačiau būtent taip šiandien atrodo Šalčininkų rajono „Už Tėvynę“ kolūkių jaunimo klubas.

O juk dar visai neseniai ūki, negalėjo pasigirti tuo, kad kaimo jaunimas čia turi geras poilsio sąlygas. Nors formaliai kultūros namai ir veikė, tačiau senos, apleistos jo patalpos nebuvo pritaikytos jaunimui burtis į ratelius, lavinti savo interesus, tobulinti estetinę žinias, turiningai leisti laisvalaikį. Tada ir gimė ūkio merginoms ir vaikams mintis savo jėgomis sukurti universalų jaunimo poilsio kultūros ir sporto centrą.

Įgyvendinant šią iniciatyvą daug padėjo įvairių kūrybinių sąjungų nariai iš Vilniaus. Dailininkas Liudas Vanagaitis, pavyzdžiui, nutapė didelį darbų ciklą „Gėles“ atskleidžiantį žavų ir nepakartojamą teviškės gamtos grožį. Architektas Antanas Kunigėlis išsprendė problemą, kaip senas patalpas pritaikyti šiuolaikinėms reikmėms.

Pirmųjų lankytojų atsiliepimai parodė, kad savo tikslą jaunimu pasiekti pavyko. Klube sudarytos visos sąlygos įvairiapusiškam ir turiningam poilsiui. Čia pasirodė ir repetuoja ūkio estradinis ansamblis, liaudies dainų ir šokių kolektyvai, meninė agitbrigada. Klube vyksta skaitlingos jaunimo disko tekos, vakaronės, kurių metu pagerbiami darbo pirmūnai — jau

Silo Pavežupio kaimas, Kelmės rajone, buvę Putviškio dvaro rūmai. Čia buvo slepiama ir skirstoma nelegali spauda, vyko P. Višinskio organizuoti slapti literatūros vakarai. Sudėgė 1983 metais.

VISIEMS DOSNŪS BABRUNGO AITVARAI

Nedaug turtingų žmonių senais laikais būta prie Plungės prisišliėjusiuose kaimuose, kur netelpa krantuose putojantis Babrungas, šimtmečiais nešas savo vandenį Žemaitijos gražuolei Minijai. Senieji apylinkių žmonės pasakodavo, jog nuo neatmenamų laikų jo aukštuose krantuose, ievų ir juodalksninių brūzgynuose esą apsigyvenę aitvaras, kuris labai retam gintarinių javų ir kitokių gėrybių įklėtis kraunąs. Daug vandens nutekėjo, kol Norkiškių, Mardosų, Varkalių varguoliai suprato, jog ne aitvarai, o jie patys dvarponiams turtus sukrovė.

Ne iš karto tapo dosnūs Babrungo aitvarai, kai trijų Plungės valsčiaus kaimų valstiečiai susibūrė į „Socialistinio kelio“ kolūki. Pirmasis kolūkių pirmininkas Jonas Zimantas, kuris po to ilgus metus dirbo sandėlininku, prisimindavo: — Trys centneriai iš hektaro — toks pirmųjų bendro darbo metų derlius... Blogi buvo ir kiti ūkiniai reikalai. Kolūkių kasa tuščia, visuomeninių pastatų ir technikos beveik nebuvo. Laukuose daugybė ežių ir krūmynų — nebrandino gero derliaus prastai įdirbti ir silpnai patręsti kalvoti, pelkėti priemolio plotai.

Nelengva buvo bežemiui J. Zimantui, tapus pirmininku, pritaikyti kolūkyje netgi tą „patyrimą“, kurį gavo naudamas pas turtingus ūkininkus. Tačiau draugėn susibūrę mažžemiai valstiečiai ir savo silpnutėmis žagremis išarė ežias, kirtu krūmynus, rinko nuo ariamų dirvų akmenis. O su koku džiaugsmu jie sutiko pirmąjį traktorių, kuris dabar iškilmingai stovi ant akmeninės pakylės kolūkių mechanizacijos kieme.

„Socialistinio kelio“ kolūki

nieji mechanizatoriai bei zootechnikai. Dalyvauti šiuose renginiuose atvyksta svečiai iš kaimyninių ūkių ir net iš rajono centro.

Po darbo ar švenčių dienomis klube visada gausu lankytojų. Jau nieji žemdirbiai, gyvulininkystės darbuotojai dažnai čia susirenka paprasčiausiai pailsėti, pasišnekučiuoti, susitikti su įdomiu žmogumi, pasiginčyti apie politinio gyvenimo problemas, muzikos ir literatūros naujoves.

Sio jaunimo klubo darbo patirtis dar palyginti nedidelė. Nežiūrint to, ja gyvai domisi kaimyninių ūkių vadovai, jaunimo, kitos visuomeninės organizacijos. Šian dien visi gerai supranta, kad kaimo merginų ir vaikų poilsio organizavimas — rimtas reikalas.

Alfonsas Purlys

mechanizacijos kieme dabar telpa daugiau kaip šimtas įvairių markių traktorių bei automašinių. Galinga technika, sumanių rankų valdoma ir mokslo nukreipiama, dabar yra gerieji kaimo aitvarai.

Si tiesa buvo akivaizdi žemės ūkio specialistui A. Jarumbauskui, kuris beveik prieš trisdešimt metų perėmė ūkio vairą iš mažamokslinio valstiečio J. Zimanto rankų. Į kolūki žemdirbiai pasikvietė mokslininkus, jau keliolika metų jie bendradarbiauja su Lietuvos žemdirbystės instituto Vėžaičių filialo kolektyvu. Ėmėsi mokslinio tyrimo darbo, tapo aspirantu neakivaizdininku, vėliau apsigynė kandidato bei mokslų daktaro disertacijas ir pats kolūkių pirmininkas. Ir štai jau daug metų „Socialistinio kelio“ kolūkis išaugina rekordinius Žemaitijoje javų derlius. Priesauginę daugiau pašarų, kolūkiečiai labai sparčiai didina gyvulininkystės produktų gamybą.

Kolūkių pagrindinė verslo šaka — penimi galvijai. Taip pat auginama po kelis tūkstančius kiaulių. Tam reikalui pastatytos specialios saugyklos, mechanizuotas pilnaverčių pašarų ruošimo cechas.

Dabar kolūkių pajamos per metus siekia po kelis milijonus rublių. Daugiausia jų duoda gyvulininkystė, tačiau didelę dalį sudaro ir gėlininkystė bei daržininkystė. Šiame priemiestiniame ūkyje nuolat plečiami šiltnamių plotai. Žiemą ir vasarą žydi gelės, noksta ankstyvosios daržovės.

Ūkio žemdirbiai įsitikinę, kad dabar, papūtus naujiems pertvarokos vėjams, šalia viena kitos gali puikiai derintis įvairios darbo organizavimo formos. Tiems, kurie nori ūkininkauti savarankiškai, skiriama kažkada jų tėvams ir seneliams priklausiusi žemė, steigiami žemdirbių kooperatyvai sudaromos įvairios nuomos sutartys...

Nebeliko Babrungo pakrantėse brūzgynų — dalį jų apsėmė žmogaus rankų sukurtos dirbtinės Plungės marios, dalį sutvarkė ir pritaikė poilsiui žemdirbiai. Tačiau legenda apie aitvarą gyva. Ar ne jis prikrovė gėrybių arodus „Socialistinio kelio“ kolūkyje?..

A. Norvaiša

Blaivumas — tai sveikata, sėkmė darbe, kūryba.

Skridimas nebūtų toks gražus, jeigu negalėtum nutūpti.

Kova prieš girtavimą — tai kova už ateities žmogų.

Vilnis, 1990 m. vasario 1 d.

20-ojo GIMTADIENIO SULAUKUS

Vilniaus inžinerinis statybos institutas savo dvidešimtmetį švenčia ypatingu metu. Lietuvos tauta atgimsta ir kiekvienas jos narys stengiasi įnešti kuo didesnę indelę į laisvėjančios Tėvynės aruodą.

Nuo pat pirmųjų dienų, kai 1954 metais buvo įkurtas Kauno politechnikos instituto Vakarinio fakulteto Vilniaus skyrius, iš kurio 1969 metais ir išaugo VISI, pagrindinis aukštosios mokyklos vadovybės, jos pedagogų siekis buvo rengti kvalifikuotus specialistus Respublikos liaudies ūkio kūrėjus. Šios pastangos nenuėjo veltui. Šiandien galime drąsiai pasakyti, kad turime plačiai pripažintą nacionalinę aukštąją mokyklą, kuri išugdė gausų būrį žmonių, pasirengusių spręsti įvairias Respublikos gyvenimo problemas.

VISI tapo ne tik mokslo bei mokymo židiniu. Jis išgarsėjo ir savo meniniais kolektyvais. Akademiniis choras „Gabija“, pavyzdžiui, pirmasis Respublikoje praturtino savo repertuarą J. Naujailio, Č. Sasnausko, J. Gruodžio dainomis. Daugeliui Lietuvos gyventojų gerai žinomas šokių ansamblis „Vingis“, VISI orkestras „Inžinerija“.

Tačiau svarbiausias instituto veiklos baras — mokymo procesas. Šiame darbe buvo ir svarių laimėjimų, pasitaikydavo nesėkmių. Spartus studentų skaičiaus augimas ir intelektualinės veiklos menkinimas stagnacijos metais nekatino jaunimo žengti vien mokslo keliu. Tarp instituto absolventų pasitaikydavo nemažai žmonių, kuriems mažai rūpėjo tautos reikalai, o traukė didmiesčių blizgesys ir tariamas komfortas.

Gera atsvara tam pasitaravo daugelis generuojančių mokymo proceso idėjų. Jau pirmaisiais VISI gyvavimo metais buvo pradėta plačiai diegti elektroninę skaičiavimo techniką. Tai buvo drąsus žingsnis, kadangi patirties mūsų šalyje šioje srityje dar nebuvo. Čia svarbų vaidmenį suvaidino instituto mokslininkai — kompiuterizacijos specialistai, kaip profesorius D. Maciulevičius ir ki-

ti. Elektroninių skaičiavimo mašinų panaudojimas mokymo procese leido studentams ne tik mokytis spręsti uždavinius, bet ir juos formuluoti, kas sudarė sąlygas operatyviai keisti mokymo turinį ir gauti rezultatus, atitinkančius šiuolaikinį mokslo ir technikos lygį.

Kiekvienoje aukštojoje mokykloje mokslinis darbas — neatskiriama dėstytojo veiklos baras. Dėstytojų pažanga neįmanoma be mokslo vystymo. Apie jo lygį institute akivaizdžiai kalba šie skaičiai — VISI šiuo metu dirba 35 daktarai ir profesoriai, 305 mokslų kandidatai ir docentai. Pagal šiuos rodiklius institutas pirmauja ne tik tarp respublikos, bet ir tarp šalies statybinių aukštųjų mokyklų. Tačiau vis dar neefektyvus yra mokslinio tyrimo darbo planavimas. Dažnai stokojama mokslinių lyderių, apsiribojama smulkių temų sprendimu, kurias ūkiskaitiniais pagrindais teikia įvairios įmonės bei organizacijos. Instituto mokslininkai ieško ir svarbių liaudies ūkio problemų, kurių sprendimas duotų realų ekonominį efektą, stengiasi jas gvildinti su kitų mokslinių tyrimo institutų dirbančiais. Tokia kompleksinė mokslinė veikla, jungianti visos Respublikos mokslines jėgas, duoda atgimstančiam liaudies ūkiui konkrečią naudą.

Algis Pocius

Vilnis, 1990 m. vasario 1 d.

ACIŪ THANK YOU DEKUI

Over the many years of the life of "Vilnis" we had numerous people who worked as editors, linotype operators, printers, wrappers, deliverymen, office personnel and janitors as well as maintenance people.

Many of these individuals gave of their energy, time and money. We cannot forget them. Nor can we forget our loyal subscribers of these many years who worked to obtain additional readers as well as donations. Many also helped "Vilnis" by sending in articles regarding happenings in their respective areas.

Thanks to the organizations that put on operettas, picnics, concerts and other fund raising activities for the benefit of "Vilnis".

Our heartfelt thanks to all who helped "Vilnis" reach this age.

Administration

MIELI LAIKRAŠČIO SKAITYTOJAI

Nelaukiau, kad po kataraktos operacijos akys atsiskaks tarnauti, privers atsakyti dirbti redaktoriaus darbą, kuris man buvo gyvenimo esmė. Nežiūrint kaip griaudu, bet su gamtos padaryta skriauda turiu sutikti. Todėl, mieli skaitytojai, noriu ar nenoriu, turiu pasakyti, kad šią laikraščio laidą suredagavau paskutinę, toliau dirbti nebegalėsiu, nors neapsakomaj noriu, kai šiomis dienomis pasaulyje vyksta istoriniai įvykiai. Bet, mielieji, nuo Jūsų neatsiskiriu, kaip per daugiau 40 metų buvau su Jumis, taip būsiu ir toliau. Drauge puoselėsime tas idėjas, kurios žmonijai neša pastovią taiką.

„BALTIC AMADEUS“: BENDRA ĮMONĖ

Aukštos klasės kompiuterius ir jų programinę įrangą gamina ir rengia bendra TSRS—Austrijos įmonė „Baltic Amadeus“, įsteigta Vilniuje. Steigėjai — Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Matematikos ir kibernetikos institutas, jo eksperimentinė gamykla „Bitas“ ir Austrijos firma „Avstrokop Electronics“.

Naujos ūkininkavimo sąlygos, atsiradusios pertvarkos dėka, atvėrė plačias galimybes tarptautiniam bendradarbiavimui. Iš Vakarų Europos šalyse įsigytų komplektavimo detalių Vilniuje surenkami kompiuteriai, galintys atlikti per sekundę nuo 2 tūkstančių iki 2 milijonų operacijų. O tam, kad jie efektyviai dirbtų, rengiamos programos ir jų paketai. Dokumentacijos ruošimui, duomenų bazės sudarymui, tekstų apdorojimui, sudėtingos technikos automatizuotam projektavimui... „Baltic Amadeus“ taip pat rūpinasi mikrokompiuterių tinklais, moko ir konsultuoja su jais dirbančius žmones, atlieka visus serviso darbus. O rinka? Pirmiausia — Lietuva, kitos tarybinės respublikos. Perspektyvoje, įsigyjus gerą reputaciją, kai mūsų produkcija atitiks Vakarų Europos šalių firmų standartus, įmonė mėgins „išeiti“ į užsienį, į trečiąsias šalis, užsidirbti valiutos. Tarpininko vaidmens čia imsis austrų firma, turinti gerą vardą ir plačius ryšius.

Iš bendros įmonės nemažai tiki si ir mūsų partneriai. Ir ne tik būsimos pelno dalies. „Avstrokop Electronics“ suinteresuota labiau įsitvirtinti Tarybų Sąjungos rinkoje, plėsti prekybinius ryšius su mūsų šalies organizacijomis.

Rimas Česnulevičius

demokratiją, pažangą, rasinę bei tautinę lygybę. Drauge veiksime, kad Amerikos pažangių lietuvių visuomeninio judėjimo vėliava plėvėsuotų šioje mūsų svečių žemėje, kiek išgalėdami ginsime savo ir mūsų tėvų gimtosios brangios Lietuvos vardą, signalizuojantį liudžiai nepriklausomybę, demokratiją ir socializmą.

Žinoma, be laikraščio „Vilnius“ nebus lengva, bet gi mes užgrūdinti klasių kovos frontuose, apsišarvavę pažangiomis socialistinėmis idėjomis. Per 70 metų čionie su laikraščiu „Vilnimi“ gatbingu apšvietos ir darbo žmonių kovų keliu, eikime ir toliau kiek mūsų jėgos leis.

S. J. Jokubka

MARY VALAITIENE

Čikagos pažangiečiams plačiai buvo žinoma Mary Valaitienė. Kol gyveno Ciceroje su savo vyru Frank aktyviai dalyvavo visuomeniniame Čikagos pažangių lietuvių judėjime, reiskėsi Art and Drama (Mildos) klubo veikloje, neatsisa-

kydavo padėti „Vilnius“ piknikuose bei parengimuose.

Sulaukusi sutemos dienų drauge su vyru Frank persikėlė gyventi į St. Petersburg, Fla., pas dukrą Mary Brennan. Mirus vyrui moters sveikata susilpnėjo dar labiau taip, kad prieš kelerius metus turėjo pasiduoti senelių priežiūros namams, kur sulaukusi 91 metų amžiaus mirė gruodžio 28 dieną.

Velionės kūnas buvo atvežtas į Cicero, kur ji per ilgus metus gyveno, arčiau giminių, draugų bei pažįstamų ir kaimynų. Sausio 5 dieną iš Vance šermentinės ilgos automobilio voros buvo palydėta į amžino poilsio vietą Lietuvos Tautinės kapinės ir palaidota greta pirmojo vyro Ben Rasimas kape.

Velionę giliame nuliūdime paliko dukrą Mary Brennan, gyvenančią Clearwater, Fla., dukrą Helen Herget, gyvenančią Missouri valstijoje, dukrą Josephine Seiwert, gyvenančią Texas valstijoje, jų vyrus, keturis anūkus ir tris praanūkius. X.

An Apology

Dear Friends — For those who did not receive a Christmas card this year from Lou and myself, I deeply apologize. The week before Christmas I came down with the flu, and could not finish mailing out greetings to all our friends.

Hope all your Holidays were Merry, and may you all stay happy and healthy in 1990.

LOU and NELLIE DE SCHAAF

NAUJŲ METŲ PROGA

Sveikinu visus draugus čia Amerikoje ir Lietuvoje.

ILSE BIMBA

Glen Burnie, Maryland

ŽIEMOS ŠVENČIŲ PROGA

Sveikiname visus savo gimines, draugus ir pažįstamus čia Amerikoje ir Lietuvoje. Būkite sveikil!

LINKIME LAIMINGŲ NAUJŲJŲ METŲ

JESSIE VESELY,

DENISE KOZEL ir sūnus DARRYL

LINKSMŲ KALĖDŲ ŠVENČIŲ IR LAIMINGŲ NAUJŲJŲ 1990 METŲ!

Visiems tautiečiams ir visiems Lietuviu Tautinių Kapinių sklypų savininkams linki

CHICAGOS LIETUVIŲ TAUTINIŲ KAPINIŲ
VADOVYBĖ - DIREKTORIAI:

Pirmininkas - Julius R. Kuzas, vicepirm. Grožvydas Lazauskas, sekr. Motiejus Batutis, išd. Robert Sebastian, direktoriai - Peter Dapser, dr. Vytautas Jankus, Bruno Matelis, Emma Petraitis, Hildė Kuzas, Rūta Simėnas. Administratorius - Saulius Balsys.

(Kapinės įsteigtos 1911 metais)

LIETUVIŲ TAUTINĖS KAPINĖS

8201 South Kean Avenue
Justice, Illinois 60458-1720

TOKSTANTIS DOLERIŲ
Memorialinis atminimas
brangios draugės

Ksaveros Karosienės-Baltrūnaitės, ilgų metų darbuotojos už taiką ir teisingumą visiems.
 Mirė tragiskai 1989 m. spalio 6 d., sulaukusi 89 metų.

M. BALTULIONYTĖ-STRAUSS
 San Francisco, Calif.

CHICAGO, ILLINOIS

MIRUS CHARLES E. ZEKAS

Reiskiamė gilią užuojautą velionės našlei Aldonai, dukroms Susan (Karl Slater) Zekas ir Evelyn (James) Webb, anūkams, seserims Lucille Skarnulis bei Marcella Jekas ir kitiems artimiesiems, draugams bei pažįstamiems.

JULIUS ir MARY URBIKAS
 Chicago, Illinois

CLEARWATER, FLORIDA

MIRUS MARY VALAITIS

(1989 m. gruodžio 28 d.)

Reiskiamė gilią užuojautą velionės dukroms Mary Brennan, Helen Herget, Josephine Seinwerth, jų vyrams, anūkams, proanūkams ir kitiems artimiesiems bei draugams.

LIETUVIŲ VYRESNIŲ PILIEČIŲ
KLUBO VALDYBA ir NARIAI
 St. Petersburg, Fla.

MIRUS STANLEY YOTKA

(Willowbrook, Illinois)

Reiskiamė gilią užuojautą velionės našlei Monikai, sūnui Stanley Jr., jo žmonai Lana, dukrai Marsha Ann Konig, anūkui, broliui Vytautui, jo žmonai Dovie bei kitiems artimiesiems, draugams ir pažįstamiems.

FRANCES JORDAN	EDWARD JORDAN
JESSIE VESELY	ANNE KRISIKEN
JOHN PATECKAS	A. LITVINAS
CHRIS SLIWA	LINDA SLIWA
A. URBIKAS	V. URBIKAS
JOHN FEIZA	R. ZILIS

Chicago, Illinois

STANLEY YOTKA

(Willowbrook, Illinois)

Our deepest sympathy to the widow Monica, son Stanley, Jr. (Lana) and daughter Marsha Ann Konig; grandchildren and brother Vytautas (Dovie) Yotka.

LOUIS DE SCHAAF
NELLIE DE SCHAAF
 Chicago, Illinois

CLEARWATER, FLORIDA

MIRUS MARY VALAITIS

(1989 m. gruodžio 28 d.)

Reiskiamė gilią užuojautą velionės dukroms Mary Brennan, Helen Herget, Josephine Seinwerth, jų vyrams, anūkams, proanūkams ir kitiems artimiesiems bei draugams.

JOHN FEIZA	EDWARD ir FRANCES
VANDA GAIDAM	JORDAN
MATT ir ALBINA BATUTIS	ANELE DOCKIENE
FRANK ir BEA SALEM	TEX ZEBRAITIS
JESSIE VESELY	ROSE ZEBRAITIS
VALERIA URBIKAS	ANNE KRISIKEN
ANTHONY URBIKAS	DENISE KOZEL
A. LITVINAS	JOHN PATECKAS

Chicago, Illinois

MIRE JOHN ORMANAS

Anglišką puslapį.

Telefonu iš Bostono gavome žinią, kad New Yorke mirė daugieliui, ypač jauncsnei kartai, žinomas John Ormanas, savo laiku aktyviai reiškęs LDS judėjime, buvęs "Laisvės" redaktorius, prieš daug metų redagavęs "Vilnius"

Pastaruosius daugiau kaip 20 metų John Ormanas vertėsi nuosavybių pirkimo ir pardavimo tarpininku (realsteitininku), biznio įstaigą turėjo New Yorke, kur nuoširdžiai patarnavo ne vienam laisviečiui.

Adm.

CLEARWATER, FLORIDA

MIRUS MARY VALAITIS

(1989 m. gruodžio 28 d.)

Reiskiamė gilią užuojautą velionės dukroms Mary Brennan, Helen Herget, Josephine Seinwerth, jų vyrams, anūkams, proanūkams ir kitiems artimiesiems bei draugams.

LOUIS ir NELLIE DE SCHAAF
 Chicago, Ill.

CLEARWATER, FLORIDA

MIRUS MARY VALAITIS

(1989 m. gruodžio 28 d.)

Reiskiamė gilią užuojautą velionės dukroms Mary Brennan, Helen Herget, Josephine Seinwerth, jų vyrams, anūkams, proanūkams ir kitiems artimiesiems bei draugams.

JULIUS ir MARY URBIKAI
ANNA ir S. J. JOKUBKA
 Chicago, Ill.

ST. PETERSBURG, FLA.

BETTY MAHER

(Died December 28, 1989)

Deepest sympathy to family, relatives and friends.

ST. PETERSBURG
LITHUANIAN SENIOR CITIZENS CLUB
OFFICERS and MEMBERS

ST. PETERSBURG, FLA.

MIRUS DELLAI MIKALAJŪNAS

(1990 m. sausio 8 d.)

Reiskiamė gilią užuojautą velionės seseriai Juzei V. Lusienei Lietuvoje, dukterčioms Josephinei Miles (gyvenančiai Farmington, Mich.) ir Josephinei Jacobson (gyvenančiai Detroit, Mich.).

LIETUVIŲ VYRESNIŲ PILIEČIŲ KLUBO
VALDYBA ir NARIAI
 St. Petersburg, Fla.

ST. PETERSBURG, FLA.

MIRUS ADELEI KLIMAVIČIENEI

Reiskiamė gilią užuojautą velionės dukterčiai Stefanijai Masytei, giminėms Lietuvoje, draugams bei pažįstamiems čia Amerikoje ir kitur.

Liūdime drauge su visais, netekę aktyvios klubo narės.

LIETUVIŲ VYRESNIŲ PILIEČIŲ KLUBO
VALDYBA ir NARIAI
 St. Petersburg, Fla.

MIRUS KSAVERAI KAROSIENEI

Mes vilniečiai, artimai bendravę su velione, reiskiamė nuoširdžią užuojautą dukrai Eugenijai Stanelienei, Jos šeimai, "Vilnius" redakcijos darbuotojams ir visiems pažangiečiams.

VINCAS MICKEVICIUS, EIDUKAITYTĖS,
L. N. KAPOČIUS, K. PARADAUSKIENĖ
 Lietuvos TSR, Vilnius